

Рибіцька А. Р.
студентка ФММ;
Сухорукова О. А.
канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри менеджменту підприємств, ФММ,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського», м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-7157-8270

СТАН ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Експортна діяльність є важливим чинником зростання ВВП країни, залучення іноземних інвестицій, забезпечення економічної стабільності держави. Проте показники (табл.1) засвідчують падіння ВВП та основних показників експорту України у 2021–2023 рр. внаслідок воєнних дій, скорочення обсягів виробництва, ускладнення логістичних процесів. За попередніми оцінками ВВП 2024 р. зросте лише на 3,9 %, не досягаючи довоєнного рівня ВВП [1].

Таблиця 1 – Зовнішня торгівля України у 2021–2023 роках

Ключові показники	Рік		
	2021	2022	2023
ВВП, млн USD	199 770	161 990	178 760
Експорт товарів і послуг, млн USD	68 088	44 173	35 958
Експортна квота, %	34,08	27,27	20,11
Частка в загальному світовому експорті товарів, %	0,31	0,18	0,15
Частка в загальному світовому експорті послуг, %	0,29	0,22	0,20

Джерело: укладено авторами за матеріалами [2]

Дослідження географічної структури експорту (рис. 1) засвідчує, що впродовж останніх 4 років значно зросла частка експорту у країни ЄС. У абсолютному вираженні обсяги експорту до ЄС у 2021–2024 рр. змінювалися незначно, максимальні обсяги – 24 819 млн дол. – припали на 2022 рік, що обумовлено блокуванням морських шляхів та необхідністю транспортувати продукцію через європейські країни-сусіди; у 2023 та 2024 рр. обсяги експорту до ЄС склали відповідно 21 927 та 22 163 млн дол. [3]. Найбільшими торговельними партнерами України серед країн ЄС залишаються Польща, Німеччина, Іспанія, Італія, Нідерланди. Перевагами експорту до ЄС є розмір ринку, географічна близькість, низькі політичні та правові ризики здійснення торговельних операцій. В той же час високий рівень конкуренції, вимоги до стандартів якості продукції, економічні проблеми Єврозони вимагають від експортерів адаптації продукції, управління конкурентоспроможністю, диверсифікації географії експорту.

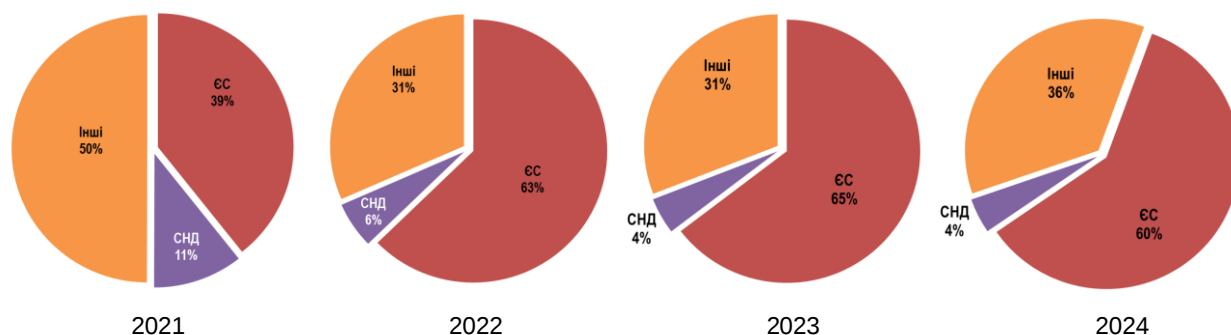

Рисунок 1 – Питомі ваги країн ЄС і СНД в експорті товарів і послуг України з 2021 по 2024 рік
Джерело: укладено авторами за матеріалами [4]

Найбільшими торговельними партнерами України серед інших країн світу є Китай, Туреччина, Єгипет, Індія та Республіка Молдова. Ці країни активно імпортують українську аграрну продукцію, зокрема зернові культури та олії. Перевагами здійснення експортної діяльності до цих країн є великий попит на українські сільськогосподарські товари та можливість диверсифікації ринків для України й зменшення залежності від торгівлі з європейськими країнами. Проблемами є: логістичні виклики, пов'язані з транспортом продукції через великі відстані та нестабільність морських шляхів в умовах війни в Україні, торговельні бар'єри, включаючи митні тарифи та вимоги до сертифікації продукції, конкуренція з боку інших держав.

Обсяг експорту до країн СНД у абсолютному вираженні скоротилися з 6 725 млн дол. у 2021 р. до 1 825 млн дол. у 2024 році (припинені торговельні стосунки з рф, Білоруссю, ускладнене транспортне сполучення з іншими країнами, що входять до складу СНД). Проблемою експорту до країн СНД надалі залишатимуться логістика, потенційний економічний тиск рф на країни-партнери, нестабільність політичних відносин.

Основними експортними товарами України упродовж досліджуваного періоду є продукція аграрного сектору, продовольчі товари, метали, мінеральні продукти та устаткування (рис. 2). У 2024 році експорт с/г продукції займав 59 % від загального експорту, друге місце посів експорт металів та виробів з них із часткою в 11 % і третє місце експорт машин – 8 %. Натомість у повоєнному 2021 році аналогічні товари займали 41 %, 23 %, 9 % відповідно. Частка мінеральних продуктів у 2021 році була вищою ніж у 2024 році і посідала третє місце зі значенням в 11 %. Різке зниження частки експорту металів та виробів з них у 2022 році можна пояснити припиненням роботи основних українських металургійних підприємств. Аналогічно можна пояснити скорочення експорту хімічної промисловості, адже більшість таких підприємств розташовуються на сході України.

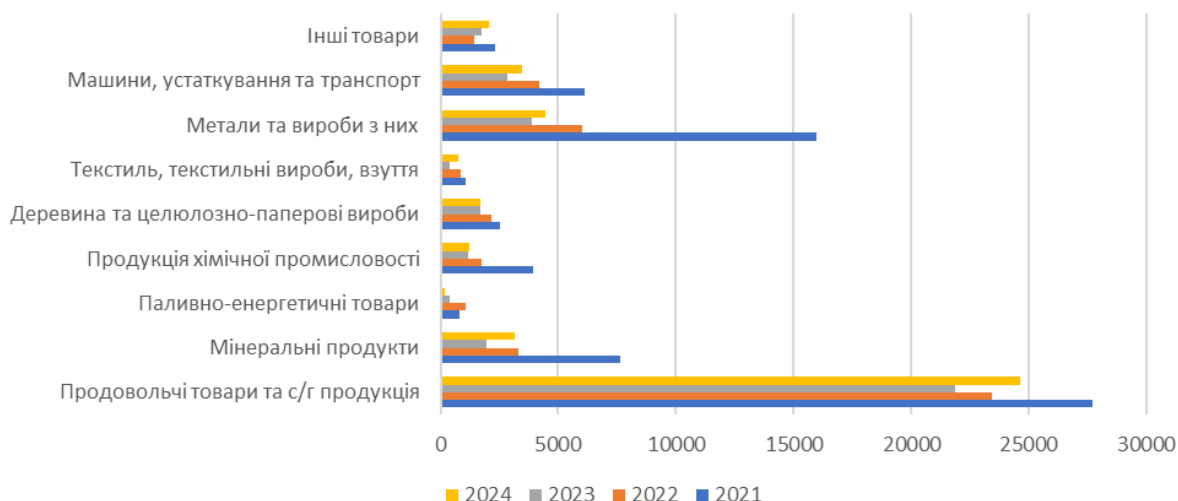

Рисунок 2 – Експорт товарів з України у 2021–2024 рр.

Джерело: укладено авторами за матеріалами [4]

У досліджувані роки спостерігається падіння експорту послуг [4]. Основними чинниками є скорочення експорту комп'ютерних послуг внаслідок сповільнення світової економіки та ІТ індустрії, транспортних послуг через суттєве зменшення експорту послуг морського, залізничного та повітряного транспорту), інших ділових послуг і послуг із переробки матеріальних ресурсів через розрив контрактів в умовах військових дій.

Отже, від початку повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році зовнішньоекономічна діяльність України зазнала суттєвих змін. Обсяги експорту різко скоротилися, а його структура та географія трансформувалися. Частка експорту до країн-членів ЄС зросла з 39 % у 2021 році до 60 % у 2024 році. Основними експортними товарами України стабільно залишаються агропродукція та метали. Чинниками ризику для економіки України залишаються продовження бойових дій, дефіцит робочої сили, електроенергії, інфляція, логістичні проблеми[1]. Втім саме попит на українську продукцію та експортна діяльність наряду з відновленням внутрішнього попиту, м'якою фіскальною політикою, інвестиціями у відновлення енергетики мають підтримувати економічний розвиток. Для відновлення українського експорту до довоєнного рівня важливими є розширення логістичних можливостей, інтеграція українських підприємств у європейські ринки, диверсифікація форм міжнародної діяльності, залучення інвестицій для розбудови промисловості.

Список використаних джерел

1. Григоренко Ю. Аналітики очікують збільшення ВВП України до \$200 млрд у 2025 році. URL: <https://gmh.center.ua/posts/analitika-ochikuiut-zbilshennia-vvp-ukrainy-do-200-mlrd-u-2025-rotsi/> (дата звертання: 18.03.2025)
2. Офіційний сайт СОТ. URL: <https://stats.wto.org/> (дата звертання: 18.03.2025)
3. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/Trade_y.pdf (дата звернення: 23.08.2025)
4. Сайт Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri> (дата звертання: 18.03.2025)